

ŁUDZIE W KRAJOBRAZIE MIASTA

MEN IN THE CITYSCAPE

■ Człowiek wytwarza obraz swojego otoczenia. Czyni to, nie tylko kształtując krajobraz, ale też subiektywnie interpretując wrażenia wizualne w aktywnym procesie spostrzegania. Kraj- obraz jest produktem rzeczywistych przekształceń środowiska i indywidualnej interpretacji.

Procesom ciągłej formacji i deformacji podlega w największym stopniu krajobraz miejski. Jest on szczególnym wyzwaniem dla projektanta, ponieważ miasto, cywilizacja i kultura stale rewidują swoje prawa, stawiają nowe wyzwania i tworzą nowe wartości estetyczne. Poważne wyzwanie i alternatywę dla przes- trzeni rzeczywistej stanowi też przestrzeń medialna, która coraz częściej przejmuje rolę najbliższego otoczenia człowieka.

Obraz świata dociera do nas głównie poprzez światło. Każ- dego dnia, coraz większą wagę przykładamy do światła ekr- anów i technologicznego krajobrazu cyberprzestrzeni.² Istnieje groźba, że projekcję i rendering zaczniemy utożsamiać z obra- zem świata, a ekrany do tego stopnia zasłonią nam ludzką eg- zystencję, że utracimy ten instynkt, który każe nam zbliżać się do innych ludzi; cenić światło, które od nich emanuje.

Człowiek – twórca krajobrazu miasta

Człowiek i miasto to miejsca, w których natura spotyka się z kulturą. Ludzie odtwarzają i kształtują w przestrzeni jej wzor- y. Obraz miasta jest medium, które czyni widzialnym wartoś- ci i ludzkie doświadczenie świata. Krajobraz miasta, w swojej warstwie obiektywnej, jest lustrem przeszłości i świadectwem współczesności; ukazuje materialną i duchową kondycję spo- łeczeństwa oraz rolę jednostek ludzkich – artystów, inżynierów, polityków. Ci odciskają swoje piętno w sposób trwały.³

Indywidualne kompozycje urbanistyczne i architektoniczne bywają różnie oceniane. Rozbieżne oceny wartości estetycznych wynikają z różnych doświadczeń przestrzeni, z którymi kojarzy- my chwilowe wrażenia zmysłowe. Subiektywna ocena wartości krajobrazu wynika z indywidualnego obrazu miejsca. Powstaje on w przestrzeni mentalnej, pomiędzy estetyką form, zjawisk kul- tury oraz abstrakcyjną treścią uczuć i stanów umysłu.

Światło jest esencją krajobrazu, ale krajobraz, który może- my stworzyć, zbudować, ukształtować z materii jest tylko tłem dla prawdziwego światła naszej świadomości i zaledwie częścią odpowiedzi na pytanie o naszą tożsamość. Obraz otoczenia jest dopełniany przez projekcje wewnętrzne, istniejące tylko dla nas i rysujące krajobraz osobisty, subiektywny. Właściwie tylko tak złożony krajobraz jest nam dostępny. Odczytujemy znaczenia, charakter, treści kulturowe. Nanosimy projekcję prywatnych do- świadczeń. W sposób mimowolny wartościujemy i oceniamy.

Podstawowym pytaniem, jakie staje przed twórcą i bada- czem krajobrazu, jest pytanie o elementy przestrzeni odwołują- ce się do wspólnej, obiektywnej tożsamości mieszkańców mia- sta. Jest to zadanie trudne, ponieważ ludzie zmieniają krajobraz w sposób ciągły. Najczęściej, w najbardziej spontaniczny i dy- namiczny sposób, zmieniają krajobraz samą swoją obecnoś- cią. Doświadczenie obecności innych ludzi znacząco zmienia

obraz miejsca.⁴ Ta zmiana jest tym ważniejsza, że ma charakter uniwersalny.

Człowiek – element i podmiot krajobrazu miasta

Dla większości z nas, nie ma nic bardziej interesującego i fascynującego niż inni ludzie. Potrzeba kontaktu z ludźmi jest jedną z potrzeb podstawowych, ale coraz częściej jesteśmy skłonni ją zaspokajać biernie, przed ekranem lub w centrach handlowych. Pozorność takich kontaktów zubaża nasze życie jako jednostek i społeczności.

Spacer po mieście stwarza możliwość obserwacji codzien- nej aktywności ludzkiej, ale jest czymś więcej niż bierne pod- glądanie miejskiego życia. *Flânerie* jest formą krytycznego za- angażowania.⁵ Zadaniem współczesnego architekta krajobrazu miejskiego jest pogłębianie tego zaangażowania, zaintereso- wanie obserwatora estetyką miejsca, tworzenie atrakcyjnego wizerunku otwartej przestrzeni; kreowanie miejsc nie tylko bez- piecznych, wygodnych i dostępnych, ale także interesujących, uwodzących i stymulujących. Krajobraz, który przyciąga ludzi, tworzy więzi i umożliwia prawdziwą identyfikację z miastem.

Autorskie ingerencje w krajobraz bywają przedmiotem kon- trowersji, a nawet konfliktów. Konieczna subiektywność działań i nieprzewidywalne interpretacje mogą mieć na świadomego i od- powiedzialnego architekta krajobrazu wpływ paralizujący. Kraj- obraz wymaga jednak twórczego kształtowania, ujęcia w ramy, nadania sensu i kontekstu, zakomponowania. Poszukuje się me- tod częściowej choćby obiektywizacji procesu projektowego; sposobów na nadawanie przestrzeni piękna obiektywnego.

Jedną z nielicznych bezspornych wartości, elementem, które- go znaczenie dla krajobrazu miejskiego jest trudne do zakwestio- nowania, jest obecność w nim człowieka. Ludzie nadają przestrze- ni miasta nie tylko sens, ale też inny wymiar estetyczny. To właśnie ludzie nadają ulicom i placom specyficzny koloryt i wyjątkowe pię- kno, które wynika z użyteczności, celowości i witalności.⁶

W odróżnieniu od obiektów architektonicznych, wyposaże- nia, a nawet zieleni, wprowadzanych do krajobrazu w postaci au- torskich ingerencji, obecność ludzi nie powoduje estetycznych kontrowersji. Przeciwnie, przyciągając uwagę, ludzie łagodzą

¹ Politechnika Krakowska. Międzynarodowe Centrum Kształcenia.

² Ostrowski M., *Wirtualne realis. Estetyka w epoce elektroniki*, Universitas, Kraków 2006, *passim*.

³ Jeleński T., *Sztuka kształtowania historycznych wnętrz miejskich na tle przemian w kulturze: Idee, zadania, narzędzia*, rozprawa doktorska, Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej, pod kierunkiem W. Kosińskiego, maszynopis ilustrowa- ny, Kraków 2004, *passim*.

⁴ White W.H., *The Social Life of Small Urban Spaces*, PPS, New York 2001, *passim*.

⁵ „...*Flânerie* jako praktyka doświadczenia miasta jest bowiem jednocześnie za- domowieniem w mieście, afirmacją życia miejskiego w jego najbardziej powierzch- nowych, przypadkowych i momentalnych fenomenach...”, Rybicka E., *Moderni- zowanie miasta. Zarys problematyki urbanistycznej w nowoczesnej literaturze polskiej*, Universitas, Kraków 2003, ss. 153–155.

⁶ „Wielka rozkosz dla prawdziwego *flâneura* i rozmilowanego obserwatora: za- mieszkać w mnogości, falowaniu, ruchu, w tym, co umyka, co jest nieskończo- ne. Być poza domem, a przecież czuć się wszędzie u siebie; widzieć świat, być w środku świata i w ukryciu zarazem...”, Baudelaire Ch., *Malarz życia nowoczes- nego*, [w:] *Rozmaitości estetyczne*, Słowo/Obraz/Terytoria, Gdańsk 2000, s. 317.

1

4

5

2

6

3

7

Il. 1. Humanizacja krajobrazu miasta posttotalitarnego. Almaty, Kazachstan.
 Fig. 1. Humanisation of a post-totalitarian cityscape. Almaty, Kazakhstan.
 Il. 2. Krajobraz przestrzeni monofunkcyjnej, w dzielnicy – sypialni, brak czynnika ludzkiego. Cardiff, Walia.
 Fig. 2. A monofunctional space landscape in the dormitory suburb, lack of a human factor. Cardiff, Wales.
 Il. 3. Pozbawiona krajobrazowych wizualnych stymulantów przestrzeni w mieście – symbolu piękna. Paryż, Francja.
 Fig. 3. Space in the city that is a symbol of beauty, deprived of landscape, visual stimulants. Paris, France.

Il. 4. Skromna dekoracja i piękno użyteczności. Uppsala, Szwecja.
 Fig. 4. Modest decoration and beauty of usefulness. Uppsala, Sweden.
 Il. 5. Żywiot ludzki – ozdoba ogrodu. Paryż, Francja.
 Fig. 5. The human factor as a garden decoration. Paris, France.
 Il. 6. Witalny krajobraz pieszej ulicy małego miasteczka w dzień targowy, Abergavenny, Anglia.
 Fig. 6. Vital landscape of a small town's street on a fair day. Abergavenny, England.
 Il. 7. Demokratyczny townscaping. Cardiff Bay, Walia.
 Fig. 7. Democratic townscaping. Cardiff Bay, Wales.

(fot. aut. / photos by the auth.)

wizualne dysonanse, trudne do uniknięcia w zurbanizowanym środowisku. Architekt krajobrazu kształtuje zmysłowy wizerunek świata. Jego tworzywem jest też człowiek jako element krajobrazu. W przestrzeni miasta, twórca powinien dążyć do powszechnej atrakcyjności miejsc, aby obecność i aktywność ludzi wywołać, zainicjować. Może tej przestrzeni nadać sens bogatszy od tego, który wynika z form statycznych. Od zarania nowoczesnego miasta, takie bogactwo i różnorodność osiągnęto dzięki wzbogacaniu funkcji i znaczeń.⁷ Złożoność sekwencyjnych, dynamicznych kompozycji najbardziej witalnych krajobrazów urbanistycznych nasuwa porównania z dziełami muzycznymi i literackimi.⁸

Aby tworzyć bogate programy funkcjonalne, architektury krajobrazu nie powinno się izolować od innych dziedzin kształtowania przestrzeni i środowiska. Badania transdyscyplinarne podpowiadają jak obraz miasta czynić przyjaznym. Krajobraz, w którym doświadczamy obecności innych osób jest nieporównanie bardziej barwny, zmysłowy i stymulujący.⁹ Tożsamość krajobrazu urbanistycznego jest czymś zewnętrznym i powierzchownym, dopóki jego elementem, a nawet podmiotem, nie stanie się człowiek. Ludzie, swoją obecnością, nadają krajobrazowi ten rodzaj tożsamości, która jest trudna do uchwycenia, pozornie ulotna, ale w jedyny sposób pełna i prawdziwa.

Streszczenie: Człowiek tworzy krajobraz na wielu poziomach: spostrzegania, interpretacji, ingerencji, a także samą swoją obecnością, jako element krajobrazu. Ten ostatni rodzaj wpływu wydaje się tym ważniejszy, że człowiek znajdujący się w polu

widzenia przyciąga uwagę i oddziałuje na zmysły silniej niż nieożywione elementy przestrzeni. Podobnie działa grupa ludzi lub miejski tłum, którego estetyczne walory stanowią przedmiot rosnącego zainteresowania artystów i badaczy.

Słowa kluczowe: obraz, interpretacja, humanizacja, witalność.

Abstract: *Man creates landscape on many levels, such as perception, interpretation, interference, as well as through his actual presence as a landscape element. That last type of influence seems the more important that a man standing in the field of view attracts attention and impacts senses stronger than any inanimate space elements. The same about a group of people or a city crowd, whose aesthetic values are the subject of growing interest of artists and researchers.*

Key words: image, interpretation, humanisation, vitality.

⁷ Analiza estetyki miasta nowoczesnego, na podstawie tekstów m.in.: Benjamina W., Hessela F., Kolakowskiego L., Simmela G.; Ryczek J., [w:] *Piękno w kulturze nowoczesnej*, Rabid, Kraków 2006, ss. 60–64.

⁸ „Przechadzka jest swego rodzaju lekturą ulicy, przy czym twarze ludzi, wystawy, witryny, tarasy kawiarniane, pociągi, auta i drzewa stają się równoprawnymi literami, które razem wzięte tworzą słowa, zdania i stronicę coraz to nowej książki.” [w:] Hessel F., *Flâneur w Berlinie*, przeł. Lisiecka S., [w:] *Literatura na Świecie 8–9/2001*, s.184. Por. też: Kozaczko M., *Miasto i reguła Imhotepa*, [w:] *Materiały Konferencyjne Międzynarodowej Konferencji Konserwatorskiej Kraków 2000 op.cit.* ss. 517–518.

⁹ „Experiencing other people represents a particularly colorful and attractive opportunity for stimulation. Compared with experiencing buildings and other inanimate objects, experiencing people, who speak and move about, offers a wealth of sensual variation”. Gehl J., „Outdoor Space and Outdoor Activities” from *Life Between Buildings* [w:] Wheeler S.M., Beatley T., *The Sustainable Urban Development Reader*, Routledge, London & New York 2004, s. 83.

Dr hab. Marek Kosmała, prof. SGGW; dr inż. Edyta Rosłon-Szeryńska¹

JAK ROZPOZNAĆ DRZEWA ZAGRAŻAJĄCE BEZPIECZEŃSTWU HOW TO IDENTIFY TREES THAT POSE A THREAT

■ Przyczyny zagrożenia związanego z niestabilnymi drzewami można podzielić na czynniki prowadzące do uszkodzenia (złamania lub wywrócenia się) drzewa oraz sprzyjające wypadkom (szkodom). H. Breloer podaje cztery główne czynniki:²

- zły stan drzewa (gatunek, wiek, żywotność drzewa, uszkodzenia i choroby),
- zaniedbania w pielęgnacji profilaktycznej drzewa i w kontroli,
- otoczenie podwyższające poziom ryzyka (sąsiedztwo dróg, parkingów i zabudowań),
- duże natężenie ruchu w strefie upadku.

Najszerzej badany jest pierwszy element i do jego rozpoznania ograniczają się niemieckie metody oceny drzew.³ Element oceny ryzyka, pojawia się w metodach amerykańskich, które badają problem wykrotów i wiatrolomów.⁴

Większość autorów,⁵ zgodnie podaje, że główne czynniki prowadzące do wykrotów i wiatrolomów drzew zarówno w miastach to: 1. wady statyczne drzewa; 2. właściwości gatunków drzew; 3. właściwości siedliska.

Badacze amerykańscy,⁶ wyodrębniają dodatkową grupę przyczyn, tj. wadliwe zabiegi pielęgnacyjne (nieprawidłowe nawadnianie, cięcia, usuwanie drzew sąsiednich).

Za najistotniejsze uważane są cechy drzewa (w tym przede wszystkim rozkład drewna). Tylko nieliczne metody oceny statyki drzew uwzględniają czynnik siedliska.⁷

W zapobieganiu zagrożeniom najważniejsze znaczenie ma profilaktyka oparta na świadomym planowaniu, sadzeniu i pielęgnacji zadrzewień. W przypadku już istniejących drzew, istotną rolę odgrywa kontrola ich statyki i podejmowanie odpowiednich decyzji w postępowaniu z wadliwymi statycznie drzewami.

Najbardziej uniwersalne zastosowanie mają metody oparte o diagnozę wizualną, zwłaszcza te opracowane według amerykańskiego systemu oceny. Pierwsze metody identyfikacji drzew zagrażających bezpieczeństwu powstały w latach 70. XX w.⁸ Metody oceny zagrożenia powodowanego przez drzewa o osłabionej statyce nawiązują do metod oceny ryzyka stosowanych na gruncie bezpieczeństwa pracy.⁹ Są one jednak bardziej uproszczone i nie oceniają możliwości minimalizacji ryzyka.

Metoda oceny zagrożenia

Prezentowana metoda została opracowana na podstawie badań terenowych, które obejmowały w sumie 261 drzew powalonych i złamanych na Mazowszu, rosnących w pobliżu dróg i na